

Ośrodek Sondaży Społecznych OPINIA
Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC

**Raport z badania „ Wpływ aktywności
sportowej na spożycie używek wśród dzieci
i młodzieży szkolnej z gminy Piaseczno”
(wersja skrócona)**

Warszawa 2017

Spis treści

Streszczenie	4
Charakterystyka badania.....	5
Charakterystyka Gminy	6
Demografia	6
Stan i struktura ludności	7
Sport i kultura fizyczna dzieci i młodzieży na terenie miasta i gminy Piaseczno	10
Nakłady finansowe	10
Beneficjenci i dotacje na sport i kulturę fizyczną dzieci i młodzieży na terenie miasta i gminy Piaseczno	11
Oświata profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomani na terenie miasta i gminy Piaseczno wśród dzieci i młodzieży.....	13
Szkoły publiczne	13
Programy profilaktyczne, działania i skala problemu	14
Najważniejsze wnioski badawcze.....	18
Analiza badań uczniów szkół podstawowych oraz młodocianych członków klubów sportowych z terenu Gminy Piaseczno	19
Metodologia.....	19
Opis próby badawczej.....	20
Obszary badawcze:	20
Prezentacja wyników badań	21
Alkohol i narkotyki.....	21
Najważniejsze wnioski z badań:	22
Analiza badań rodziców uczniów szkół podstawowych oraz młodocianych członków klubów sportowych z terenu Gminy Piaseczno	23
Metodologia.....	23
Próba badawcza	24
Obszary badawcze:	26
Najważniejsze wnioski z badań:	26
Analiza jakościowa treści wywiadów bezpośrednich trenerami klubów sportowych, wychowawcami szkolnymi oraz analiza jakościowa wywiadów indywidualnych pogłębionych (IDI) z pedagogami szkolnymi	27
Metodologia.....	27
Przebieg badań	28
Obszary badawcze:	28

Wyniki i wnioski z badań	29
Użytki (trenerzy, nauczyciele, pedagodzy)	29
Sport (trenerzy, nauczyciele, pedagodzy)	30
Sytuacja rodzinna (nauczyciele, pedagodzy)	32
Kluby sportowe a profilaktyka (trenerzy)	33

Streszczenie

Finansowa dbałość o rolę sportu i kultury fizycznej dzieci i młodzieży ze strony władz gminy oraz szeroka oferta klubów i stowarzyszeń sportowych sprawiają, że sport jest najbardziej masową i dostępną formą aktywnego spędzania czasu przez młodych ludzi.

Badania wcześniejsze i to obecne pokazują, że problem używek szczególnie alkoholu wśród dzieci i młodzieży, jest w Gminie Piaseczno istotny. Dlatego potrzebne są powtarzalne i regularne badania oceniające skalę i dynamikę tego problemu. Pomogłoby to efektywniej prowadzić profilaktykę, wśród dzieci i młodzieży.

Przynależność do klubów sportowych i systematyczne uprawianie sportu ma jednoznaczny pozytywny wpływ na profilaktykę antyalkoholową. Młodzi sportowcy pija mniej alkoholu i rzadziej spotykają się z pijącymi rówieśnikami.

Dla dzieci uprawiających systematycznie sport istotniejszymi liderami opinii niż rówieśnicy byli trenerzy. Fakt ten ma duże znaczenie wychowawcze i profilaktyczne.

Aktywność sportowa dzieci pozytywnie wpływa na zdrowie, sprawność fizyczną, zachowanie i poprawę relacji rodzinnych. Jest zdrową i pożądaną alternatywą wobec patologicznych sposobów spędzania czasu.

Trenerzy i prezesi klubów sportowych jednoznacznie deklarują, że posiadają potencjał do zapewnienia opieki sportowej jeszcze większej liczbie dzieci i młodzieży z terenu Gminy Piaseczno

Trenerzy, nauczyciele i pedagodzy szkolni dostrzegają pozytywną rolę sportu w profilaktyce. Jednak najważniejszą jest rola rodziców, to oni kreują wzorce zachowań i aspiracji swoich dzieci. Uwaga i czas poświęcony przez rodziców swoim dzieciom jest najważniejszą zmienną objaśniającą picie alkoholu przez dzieci i młodzież..

Charakterystyka badania

Badanie „Wpływ aktywności sportowej na spożycie używek wśród dzieci i młodzieży szkolnej z terenu Gminy Piaseczno” zrealizowane na zlecenie Burmistrza Miasta i Gminy Piaseczno zostało przeprowadzone w okresie od czerwca do października 2017 r. Wykonawcą badania był Ośrodek Sondaży Społecznych OPINIA Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC.

W celu pełniejszego poznania badanego problemu zastosowano multiplikację metod i narzędzi badawczych. W przypadku metody jakościowej wykonano analizę desk research istniejących danych zastanych, opartą o dostępne statystyczne dane demograficzne, dane uzyskane z urzędu gminy i wyniki wcześniejszych badań społecznych zleconych na zamówienie Burmistrza Miasta i Gminy Piaseczno. Drugim elementem badań jakościowych były indywidualne wywiady pogłębione IDI wykonane z trzema grupami respondentów: trenerami klubów sportowych działających na terenie gminy, wychowawcami ankietowanych uczniów i pedagogami oraz psychologami publicznych szkół podstawowych.

W ramach metody ilościowej, ankieterzy przeprowadzili audytoryjne anonimowe wywiady bezpośrednio z czterema grupami respondentów: dziećmi uprawiającymi sport w klubach na terenie gminy, ich rodzicami, uczniami publicznych szkół podstawowych i gimnazjów oraz ich rodzicami.

Łącznie w ramach badania zebrano 1451 anonimowych kwestionariuszy wywiadów i 81 pogłębione wywiady indywidualne.

Pełna baza danych oraz wypełnione kwestionariusze ankiet znajdują się w Instytucie Statystycznym Kościoła Katolickiego SAC przy ulicy Skaryszewskiej 12, w Warszawie.

Charakterystyka Gminy

Demografia

Według danych Urzędu Statystycznego w Warszawie, liczba mieszkańców faktycznie zamieszkujących miasto i gminę Piaseczno na dzień 31 grudnia 2016 r. wynosiła 81 207 osób. W tym 42 768 (52,7%) kobiet i 38 439 (47,3%) mężczyzn. Na koniec 2015 r. liczba mieszkańców wynosiła 79 741 osób, oznacza to wzrost liczby mieszkańców, licząc rok do roku o 1,8%.

Dane te różnią się dość istotnie od danych meldunkowych¹. Zgodnie z danymi meldunkowymi Urzędu Miasta i Gminy Piaseczno na dzień 9 listopada 2017 r., faktycznie zameldowanych na terenie gminy było 77 241 osób. W tym 40 996 (53%) kobiet i 36 245 (47%) mężczyzn. Na podstawie przedstawionych danych statystycznych wynika, że osób faktycznie mieszkających na terenie gminy jest więcej od zameldowanych o 3 966 osób, co stanowi 5% populacji zameldowanych. Kobiet jest więcej o 1 772 osoby (4%), mężczyzn o 2 194 osób (6%) Pod kątem wieku największe różnice występują w kategoriach osób 30-44 lata, w tym w kategorii 30-39 lat jest to 14%, a w kategorii 40-44 lat – 9%, więcej osób faktycznie mieszka niż jest zameldowanych.

Patrząc pod kątem edukacji oraz sportu dzieci i młodzieży, można zaobserwować, że różnice w interesujących nas kategoriach wiekowych pomiędzy zameldowanymi a faktycznie zamieszkującymi teren miasta i gminy są niewielkie. Wszystkie dzieci zamieszkujące gminę są z racji zameldowania uprawnione do korzystania z oświaty i oferty sportowej prezentowanej przez gminę.

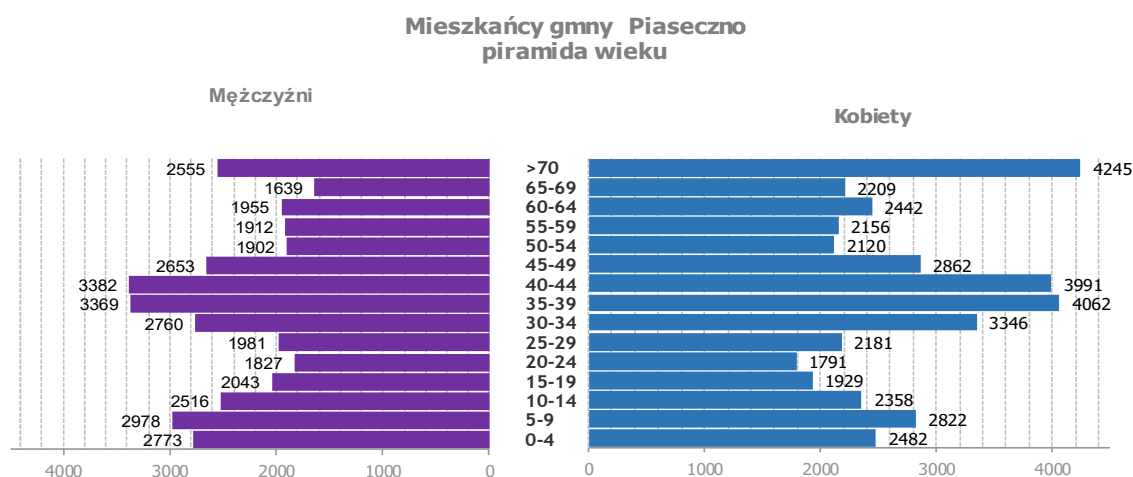
¹ Dane te przedstawiają stan na koniec różnych okresów i porównując je trzeba brać pod uwagę tę różnicę. Jednak biorąc pod uwagę, że są to najbardziej aktualne dostępne dane i dzieli je jedynie 11 miesięcy, postanowiliśmy dokonać analizy na ich podstawie.

Stan i struktura ludności

Biorąc pod uwagę dane demograficzne i ich strukturę, można wnioskować na ich podstawie, że niekorzystne procesy demograficzne, jakie stają się udziałem Polski, w ograniczonym stopniu dotyczą gminę. Jest prawdopodobnym, że również w przyszłości będą one w mniejszym stopniu oddziaływać negatywnie na Piaseczno niż na resztę Polski.

Analizując rozkład populacji mieszkańców miasta i gminy Piaseczno pod kątem kategorii wiekowych i płci, można zaobserwować, że ogólnie rozkłady te są zbliżone dla obydwu płci. Mężczyzn (chłopców) jest więcej w najmłodszych kategoriach wiekowych 0-19 lat. Kobiety przeważają w pozostałych kategoriach wiekowych, różnice te rosną wraz z wiekiem do najstarszej kategorii, gdzie liczebna przewaga kobiet liczona do liczby mężczyzn wynosi 66% (wyk. 1).

Wyk. 1. Piramida wieku zameldowanych na stałe mieszkańców miasta i gminy Piaseczno, według stanu na 09 XI 2017 r.

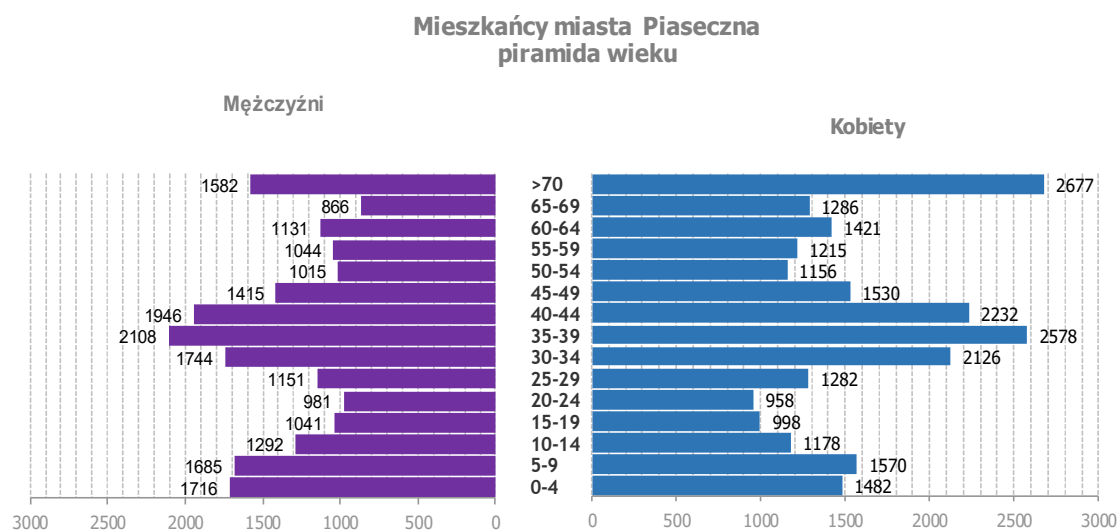

Opracowanie własne na podstawie danych zbiorczych urzędu miasta i gminy Piaseczno

W mieście Piasecznie zameldowanych było 44 406 osób, co stanowiło 57% mieszkańców gminy. Kobiety stanowiły 53% mieszkańców, mężczyźni 47%. Procentowe rozkłady kategorii wiekowych i ich charakterystyka pod kątem płci, były niemal identyczne jak w populacji gminy. Jediną wyraźniejszą różnicą była jeszcze

większa dominacja liczbowa kobiet w najstarszej kategorii wiekowej 70+. Kobiet w stosunku do liczby mężczyzn było w mieście więcej o 69% (wyk. 2).

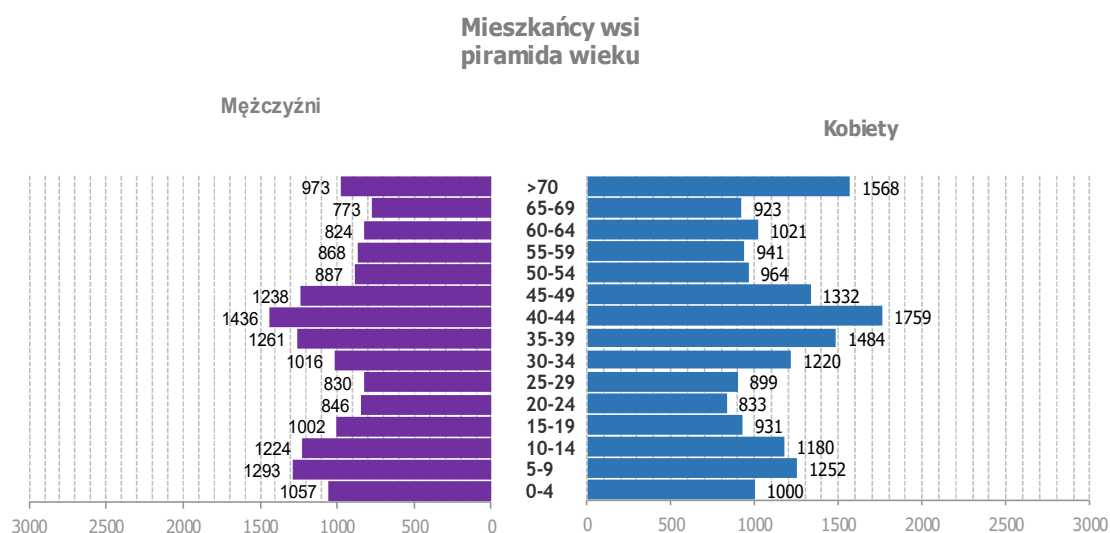
Wyk. 2. Piramida wieku zameldowanych na stałe mieszkańców miasta Piaseczna, według stanu na 09 XI 2017 r.

Opracowanie własne na podstawie danych zbiorczych urzędu miasta i gminy Piaseczno

Na wsi w gminie Piaseczno mieszkało 32 835 osób, co stanowiło 42% mieszkańców gminy. Statystyki rozkładów pod kątem wieku i płci zarówno na wsiach jak i w mieście są prawie takie same (wyk. 3).

Wyk. 3. Piramida wieku zameldowanych na stałe mieszkańców wsi gminy Piaseczno, według stanu na 09 XI 2017 r.

Opracowanie własne na podstawie danych zbiorczych urzędu miasta i gminy Piaseczno

Nie powinno to dziwić, ponieważ znacząca część mieszkańców zameldowanych jest w takich wsiach jak Józefosław czy Julianów, które mają miejski charakter i faktycznie są dzielnicami mieszkaniowymi Piaseczna (mieszka tu prawie 14% procent populacji gminy – 10 595 osób²).

Patrząc na powyższe rozkłady pod kątem potrzeb edukacji oraz sportu dzieci i młodzieży można wnioskować, że podobne charakterystyki pod kątem płci czy wieku skutkują podobnymi problemami czy potrzebami w zakresie interesującej nas tematyki.

Duży udział w populacji osób w wieku szkolnym i przedszkolnym sprawia, że relatywnie dużo nakładów, powinno być transferowane na zadania skierowane do osób z młodszych kategorii wiekowej. Głównie mamy tu na myśli oświatę i sport. Środki te z pewnością zwrócą się w przyszłości w postaci lepszego zdrowia i wyższego poziomu kompetencji funkcjonalnych mieszkańców.

Sport i kultura fizyczna dzieci i młodzieży na terenie miasta i gminy Piaseczno

Nakłady finansowe

Gmina Piaseczno relatywnie do swojej wielkości i przychodów wydaje znaczące środki na sport i kulturę fizyczną dzieci i młodzieży. W 2017 roku, gmina zarezerwowała w budżecie na wsparcie realizacji zadań z zakresu sportu i kultury fizycznej – 2 770 000 zł. Ponadto na inwestycje związane z infrastrukturą sportową w bieżącym budżecie przewidziano 2 267 360 zł. Na wydatki inwestycyjne i zakupy rzeczowe w dziale sport i kultura fizyczna zarezerwowano 650 000 zł. Dodatkowo, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji zajmujący się administrowaniem gminną infrastrukturą sportową, przewidział w swoim budżecie 260 000 zł na obiekty sportowe i 240 000 zł na instytucje kultury fizycznej. Łącznie jest to więc ponad 6,5 mln zł. Kwota znacząca i co

² Dane na dzień 30 IX 2017 r.

ważne poprzez rozwój infrastruktury i bezpośrednie wsparcie ukierunkowana głównie na powszechny dostęp i rozwój sportu dzieci oraz młodzieży.

Beneficjenci i dotacje na sport i kulturę fizyczną dzieci i młodzieży na terenie miasta i gminy Piaseczno

Największa część środków finansowych – 2 770 000 zł przeznaczonych przez gminę Piaseczno na wsparcie sportu, jest dystrybuowana w formie dotacji przekazywanych klubom i stowarzyszeniom sportowym na realizację konkretnych zadań. W kwocie tej dodatkowo zawarte jest również dofinansowanie imprez biegowych i tak zwane „małe granty”, czyli niewielkie dotacje bez konkursu przekazywane uprawnionym podmiotom na realizację zadań publicznych. Bezpośrednio na sport dzieci i młodzieży w klubach i stowarzyszeniach przekazano 2 235 000 zł. Z tej formy wsparcia skorzystało 28 klubów i stowarzyszeń, wartość jednostkowa umów wahała się od 15 000 do 280 000 zł (nie wzięliśmy pod uwagę dotacji dla seniorów). Adresatami zadań realizowanych przez dotowane kluby i stowarzyszenia były dzieci i młodzież z terenu całej gminy. Łącznie w klubach tych uprawiało sport 3 507 młodych osób. Gdy porównamy tę liczbę z liczebnością dzieci i młodzieży w wieku 5-19 lat (są to przedziały wiekowe do których głównie jest skierowana oferta sportowa klubów), to okazuje się, że sport uprawia w mieście i gminie Piaseczno prawie co czwarty młody człowiek (24%).

Średnio dla wszystkich zadań realizowanych przez dotowane podmioty wsparcie na jednego sportowca wynosiło 637,30 zł na rok. Średnia wysokość tego wsparcia wahała się znacznie w zależności od dyscypliny. Najwyższe wsparcie w przeliczeniu na zawodnika otrzymywali kolarze i piłkarki nożne – ponad 1 800 zł. Najniższe karatecy, w granicach 100 zł. Gmina dotuje również sport seniorski, kickboxing oraz piłkę nożną senierek i seniorów. W przypadku sportu seniorskiego dotacje w przeliczeniu na zawodnika są znacznie wyższe i wynoszą średnio na osobę dla piłkarzy i piłkarek powyżej 5 000 zł, natomiast dla kickboxingu, dopłaty w przeliczeniu na jednego sportowca są zbliżone do tych dla dzieci i młodzieży.

Pod względem popularności na terenie miasta i gminy (wzięliśmy pod uwagę tylko osoby uprawiające sport w dotowanych klubach), najczęściej uprawianą przez dzieci i młodzież dyscypliną sportową była piłka nożna. Trenowało ją 1 044 osób, drugą w kolejności jest taniec artystyczny – 514 osób, trzecią karate – 401 osób. W 25 klubach (z trzech nie udało się pozyskać informacji) pracowało z młodymi sportowcami 145 trenerów. Średnio jeden trener przypadał na niespełna 23 zawodników.

Przedstawiona powyżej charakterystyka obejmuje jedynie sport i kulturę fizyczną dzieci i młodzieży dotowaną i rozliczaną ze środków publicznych, których gestorem jest gmina. Nie wyczerpuje to jednak w pełni zagadnienia sportu dzieci i młodzieży. Część klubów lub firm prowadzi regularne zajęcia sportowe z młodymi ludźmi, przykładowo w takich między innymi dyscyplinach jak: tenis, taniec, karate czy piłka nożna. Jednak z przyczyn formalnych czy organizacyjnych podmioty te robią to na własną rękę i nie aplikują o dotacje publiczne, finansując się głównie ze składek i opłat. Istnieją również programy sportowe finansowane przez inne instytucje publiczne. Przykładem może tu być dotowana ze środków Ministerstwa sportu, „Lekkoatletyka dla każdego”, dzięki temu programowi kilkadziesiąt dzieci ze szkół podstawowych regularnie trenuje lekką atletykę. W szkołach funkcjonują również Uczniowskie Kluby Sportowe prowadzone przez nauczycieli wychowania fizycznego. Trudna jest do ustalenia ogólna liczba dzieci i młodzieży korzystających z tych form regularnego uprawiania sportu, prawdopodobnie jest to kilkaset osób.

Podsumowując, oferta sportowa klubów i stowarzyszeń skierowana do dzieci i młodzieży jest szeroka i zróżnicowana. Dzieci mogą uprawiać sport w ramach wielu dyscyplin. Kluby i stowarzyszenia sportowe działają nie tylko na terenie miasta Piaseczna, ale w całej gminie. W każdej większej wsi funkcjonują kluby sportowe, niektóre z ponad stuletnią tradycją. W wielu przypadkach oferta sportowa jest skierowana nawet do dzieci w wieku przedszkolnym. Uzupełnieniem sportu klubowego jest również sport szkolny. Ważnym elementem tego sportowego zaplecza gminy jest wykwalifikowana kadra, trenerzy w klubach i nauczyciele WF w szkołach.

Oświata profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomani na terenie miasta i gminy Piaseczno wśród dzieci i młodzieży

Szkoły publiczne

Na terenie miasta i gminy Piaseczno po ostatniej reformie oświaty działa dziesięć szkół podstawowych. Wcześniej do czerwca 2017 r. funkcjonowały dwa gimnazja, cztery szkoły podstawowe i sześć zespołów szkół publicznych. Według stanu z września 2017 r. uczęszczało do tych szkół 9 144 dzieci. Pomiędzy poszczególnymi placówkami oświatowymi występują znaczne różnice w liczbie uczęszczających do nich dzieci. Przykładowo w szkole w Jazgarzewie uczy się 301 dzieci, a w szkole nr 5 w Piasecznie ponad dwa tysiące (2 172). Częściowo jest to spowodowane wynikającą z ostatniej reformy oświaty, likwidacji gimnazjów i włączeniu ich do szkół podstawowych (tab. 3).

Tab. 3 Liczba dzieci uczęszczających do szkół publicznych na terenie miasta i gminy Piaseczno, stan na IX 2017 r., według szkół

Nazwa szkoły	Liczba dzieci
Szkoła Podstawowa im. Wspólnej Europy w Zalesiu Górnym	808
Szkoła Podstawowa nr 1 Piaseczno	1 381
Szkoła Podstawowa nr 2	615
Szkoła Podstawowa nr 3	608
Szkoła Podstawowa nr 5 w Piasecznie	2 172
Szkoła Podstawowa w Chylicach	627
Szkoła Podstawowa w Głoskowie	434
Szkoła Podstawowa w Jazgarzewie	301
Szkoła Podstawowa w Józefostawiu	1 599
Szkoła Podstawowa w Złotokłosie	599
Razem	9 144

Opracowanie na podstawie danych zbiorczych urzędu miasta i gminy Piaseczno

Programy profilaktyczne, działania i skala problemu

Miasto i gmina Piaseczno zgodnie z ustawowym obowiązkiem realizuje Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani. Samorząd przeznacza na ten cel znaczące nakłady. W 2017 r. zaplanowano na ten cel 2 260 000 zł. Środki na realizację zadań Gminnego Programu pochodzą z rocznych opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (zgodnie z ustawą o wychowaniu w trzeźwości, środki te nie mogą być wydatkowane na inne cele). Na przeciwdziałanie alkoholizmowi przeznaczone jest 2 132 330 zł, natomiast na przeciwdziałanie narkomanii – 127 670 zł. Wśród beneficjentów Gminnego Programu, na pierwszym miejscu wymienione są: dzieci i młodzież zagrożona uzależnieniem od alkoholu i narkotyków oraz ich rodzice i nauczyciele.

W ramach Gminnego Programu Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani, gmina zleca realizację programów profilaktycznych w szkołach. Na programy te przeznaczane są dość znaczne środki, w ciągu ostatnich trzech lat wydano na ten cel 363 536,84 zł. Odpowiednio w 2015 r. było to 104 647,84 zł, w 2016 r. – 113 386 zł i w 2017 r. – 145 474 zł. Jak można zaobserwować, nakłady na ten cel stopniowo rosną, najwięcej wydatkowano w roku bieżącym. Wzrasta natomiast liczba objętych nimi dzieci. W 2016 r. było to 209 klas, czyli przyjmując średnio 24 uczniów na klasę – 5 016 osób. W 2016 r. objęto programami profilaktycznymi 250 klas, co daje około 6 000 osób. Natomiast w 2017 r. w programach profilaktycznych uczestniczyło 168 klas, czyli w przybliżeniu 4 032 osoby. Ten spadek liczbowy w 2017 r. może być też częściowo spowodowany tym, że programami profilaktycznymi tym razem nie były objęte szkoły ponadgimnazjalne. Jednak pomimo spadku liczby beneficjentów programów profilaktycznych w szkołach, znacząco wzrosła wartość tych programów. Z przytoczonych liczb wynika, że programami profilaktycznymi w szkołach jest objęte około połowy lub więcej, uczniów uczęszczających do szkół publicznych w Piasecznie.

Istotną formą działań profilaktycznych realizowanych przez urząd miasta i Gminy Piaseczno jest też organizacja letniego i zimowego wypoczynku dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych różnymi dysfunkcjami. Są to wyjazdy na kolonie i ferie połączone z realizacją programu profilaktycznego. Wypoczynek ten jest nieodpłatny, przesłanką do skierowania dzieci na te wyjazdy są opinie szkolnych pedagogów, czyli osób posiadających najlepsze rozpoznanie problemów osobistych i rodzinnych uczniów. W 2015 r. z tej formy wypoczynku skorzystało 353 dzieci, 201 ze szkół podstawowych i 152 z gimnazjów. W 2016 r. było to 268 dzieci, 145 ze szkół podstawowych i 123 z gimnazjów. Natomiast w roku bieżącym z tej formy wypoczynku połączonego z profilaktyką wzięło udział 314 dzieci, 163 z podstawówek i 151 z gimnazjów.

Pomimo wydatkowania tak znaczących środków na programy profilaktyczne w szkołach, trudna jest ocena skutków ich oddziaływania na młodych uczestników. Nie prowadzone są regularne badania czy ewaluacje efektywności działań profilaktycznych. Z tego powodu niemożliwe jest oszacowanie potrzeb i ocena skutków prowadzonych działań profilaktycznych.

Empirycznym źródłem wiedzy na temat problemu przyjmowania używek przez uczniów szkół z terenu miasta i gminy Piaseczna są badania społeczne realizowane na zamówienie Burmistrza. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat zrealizowano dwa badania zakończone raportami, w których poruszano tematykę alkoholu i innych substancji psychoaktywnych w życiu dzieci i młodzieży. Ponadto w badaniu na temat oczekiwań zdrowotnych mieszkańców, również pojawiły się wątki dobrostanu dzieci i młodzieży pod kątem stylów życia i sytuacji rodzinnej dzieci.

W badaniu z 2012 r., „Analiza skali problemu groźby uzależnień od alkoholu i narkotyków w gimnazjach i szkołach podstawowych gminy Piaseczno”, uczestniczyła dość liczna grupa 545 uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceum ogólnokształcącego, 326 rodziców tych dzieci i 26 wychowawców badanych klas. Przeprowadzono je wśród uczniów szóstych klas podstawówek, trzecich klas gimnazjów i drugich klas liceum ogólnokształcącego w Piasecznie.

Z badań tych wynikało, że „picie alkoholu” i „branie narkotyków” było istotnym problemem wśród uczniów piaseczyńskich szkół. Co prawda 71% uczniów szóstych

klas podstawówek twierdziło, że nigdy nie piło alkoholu, ale o tym, że tak samo robią ich rówieśnicy przekonanych było już mniej niż dwie trzecie szóstoklasistów (64%). Znacznie gorzej było wśród uczniów trzecich klas gimnazjów. Jedynie 22% z nich stwierdziło, że nigdy nie piło alkoholu, a 15% przyznało się, że pije często nawet kilka razy w tygodniu. Z gimnazjalistów zapytanych o częste picie alkoholu przez rówieśników, jedynie co dziesiąty uważał, że nie ma takich osób.

Trochę lepiej w świetle tych badań wyglądała sprawa brania narkotyków. Szóstoklasiści zgodnie wszyscy deklarowali, że nigdy nie brali narkotyków (jeden respondent „kiedyś próbował”). Trochę i inaczej wygląda sytuacja wśród uczniów ostatniej klasy gimnazjum. W tym przypadku 81% respondentów twierdziło, że nigdy nie brało narkotyków. Prawie 8% deklarowało, że brało kilka razy lub częściej. Zdecydowanie inaczej gimnazjaliści odpowiadali zapytanie o to ilu ich rówieśników z klasy często bierze narkotyki. Ponad jedna trzecia z nich – 37% twierdziło, że są takie osoby w klasie.

W badaniu tym zapytano również respondentów o powody picia alkoholu przez dzieci. Zdaniem uczniów klas 6, głównymi powodami sięgania po alkohol przez rówieśników były: „szpanowanie” – 44% wskazań i „bo tak robią pozostali koledzy i koleżanki” – 19% wskazań. Natomiast głównymi powodami sięgania po alkohol według uczniów trzecich klas gimnazjów były odpowiednio: „dla lepszej zabawy” – 35% odpowiedzi i „szpanowanie” – 23%.

Z wyników tych badań wynikało również, że zarówno rodzice jak i wychowawcy ankietowanych dzieci, mieli dość dobrą orientację odnośnie poziomu zagrożenia alkoholem i narkotykami wśród swoich dzieci. Szacunki rodziców i wychowawców były na zbliżonym poziomie co wskazania dzieci. W kilku wypadkach były nawet wyższe. Oznacza to, że wśród dorosłych istnieje świadomość zagrożenia dzieci tymi patologiami i to zarówno odnośnie alkoholu jak i narkotyków. Nieco inaczej wyglądało wskazanie przyczyn picia alkoholu przez młodych ludzi. W tej kwestii wskazania wychowawców i rodziców, dość istotnie różniły się ze wskazaniami uczniów.

Z powyższego badania nasuwał się jeden główny wniosek. Skoro jedynie co piąty szesnastolatek twierdził, że nie miał jeszcze kontaktu z alkoholem, a aż 16% pije

regularnie, to wczesne spożycie alkoholu wśród dzieci i młodzieży gminy Piaseczno było realnym problemem.

Problemom używek wśród dzieci była też poświęcona „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych” wykonana na zamówienie gminy w 2015 r. Analiza ta odbywała się na zupełnie odmiennych założeniach metodologicznych od omawianej poprzednio i związane z nią badanie dotyczyło trochę innych kwestii badawczych. Dlatego wyniki tych dwóch badań trudno porównywać. Z diagnozy tej warte podkreślenia są szczególnie dwa zagadnienia. Pierwsze to, dla jednej trzeciej uczniów szkoły podstawowej i jednej czwartej uczniów gimnazjów, okolicznością sprzyjającą picciu alkoholu była samotność. Powody odczuwania samotności przez młodego człowieka mogą mieć różne podłoże. Może być to brak akceptacji lub poczucie odrzucenia przez rówieśników. Jednak bardziej prawdopodobnym jest brak czasu poświęconego dziecku przez najbliższych, lub wręcz poczucie opuszczenia, braku zainteresowania ze strony rodziców i innych istotnych bliskich. Wskazywać na to mogło drugie zagadnienie badawcze analizowane w tej diagnozie. Według opinii 96% ankietowanych nauczycieli, to atmosfera domu rodzinnego głównie wpływa na decyzje o zażywaniu alkoholu i innych substancji psychoaktywnych.

W zrealizowanym w roku ubiegłym badaniu „Ocena stanu zdrowia oraz określenie oczekiwań zdrowotnych mieszkańców miasta i gminy Piaseczno” często pojawiała się zagadnienie niewystarczającej aktywności fizycznej i niezdrowego stylu życia dzieci i młodzieży. Według zgodnej opinii zarówno administratorów placówek podstawowej opieki medycznej jak i pielęgniarek szkolnych, większość dzieci nie uprawiała żadnej aktywności sportowej. Rosła liczba uczniów nie uczestniczących w zajęciach wychowania fizycznego w szkołach. Ogólnie, brak ruchu związany z nadmiernym korzystaniem z komputera, brak zainteresowania sportem i niezdrowa dieta były głównymi przyczynami pogarszającego się stanu zdrowia dzieci i młodzieży. Co prawda, respondenci obserwowali też pozytywne zmiany związane z modą na aktywność fizyczną (bieganie, sporty zespołowe). Spora część młodych ludzi uprawiała sport i prowadziła zdrowy tryb życia. Ich sprawność fizyczna i stan zdrowia był bardzo dobry i wyróżniał się na tle pozostałych rówieśników. Pokazuje to bardzo dobry wpływ

sportu na dobrostan dzieci i młodzieży, niestety nie dotyczyło to większości młodych ludzi. Z wyników tego badania, można wysnuć wniosek, że wśród młodych osób coraz bardziej upowszechniają się dwa przeciwstawne modele życia. Jeden „aktywny”, połączony z uprawianiem sportu i dbaniem o zdrowie. Drugi, „gnuśny” charakteryzujący się brakiem jakiegokolwiek aktywności fizycznej i niezdrowymi nawykami żywieniowymi. Zdaniem administratorów placówek podstawowej opieki medycznej, ta polaryzacja postaw zdrowotnych koreluje ze statusem społecznym i materialnym rodzin. W większym stopniu, negatywne postawy zdrowotne są charakterystyczne dla rodzin uboższych o niższym statusie.

Na podstawie tych wyników, naturalną i celną wydaje się jedna z rekomendacji płynąca z tego badania. Celem poprawy stanu zdrowia dzieci z terenu gminy potrzebne są działania aktywizujące sportowo młodzież, promocja wśród nich zdrowego stylu życia i edukacja rodziców. Edukacja rodziców jest szczególnie ważna, większość socjalizacji pierwotnej (zasadniczej części wychowania społecznego człowieka) odbywa się w rodzinie. Poza tym, to właśnie rodzice głównie podejmują decyzje o zapisaniu dziecka do jakiejś sekcji sportowej czy innej formy aktywności. Jeśli rodzice będą przekonani, że te działania są ważne dla dobra dziecka i jego dalszego rozwoju, to jest bardzo prawdopodobne, że dla dziecka będzie to również ważne.

Najważniejsze wnioski badawcze

- Piaseczno posiada korzystną charakterystykę demograficzną ludności. Stały napływ młodych osób w wieku produkcyjnym zabezpiecza gminę przed negatywnymi tendencjami demograficznymi.
- Duże nakłady na sport i kulturę dzieci i młodzieży oraz bogata oferta klubów i stowarzyszeń sportowych sprawia, że sport jest atrakcyjną i najbardziej dostępną formą spędzania wolnego czasu dla młodych ludzi.
- W celu lepszej oceny potrzeb i efektywności prowadzonych licznych działań profilaktycznych, potrzebne są powtarzalne i regularne badania oceniające skalę problemu alkoholu i narkotyków wśród dzieci i młodzieży.

- Z wcześniej prowadzonych badań i analiz wynika, że skala problemu picia alkoholu i zażywania narkotyków wśród uczniów piaseczyńskich szkół jest poważna.
- Gorsza kondycja i stan zdrowia dzieci i młodzieży z terenu miasta i gminy Piaseczno po części jest związana ze statusem społecznym i materialnym ich rodzin.
- Programy profilaktyczne i promocja zdrowego stylu życia skierowana do młodych ludzi jest ważna ale niewystarczająca. Równolegle w tych działaniach niezbędne jest wsparcie ze strony rodziców dzieci.

Analiza badań uczniów szkół podstawowych oraz młodocianych członków klubów sportowych z terenu Gminy Piaseczno

Metodologia

Badania zostały przeprowadzone za pomocą standaryzowanego kwestionariusza wywiadu audytoryjnego oraz wywiadu kwestionariuszowego bezpośredniego. Obydwie technik należą do jednych z najpopularniejszych metod badań społecznych. Szczególnie często wykorzystywane są przez ośrodki badań opinii publicznej lub w badaniach marketingowych, ponieważ należą do wysoko standaryzowanych technik badań społecznych.

Kwestionariusz wykorzystany w badaniach uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Piaseczno, składał się z 17 pytań (zamkniętych i otwartych). Wywiady przeprowadzili przeszkoleni ankieterzy ISKK w wylosowanych szkołach podstawowych oraz klubach sportowych z terenu Gminy Piaseczno w dniach: 01.09.2017- 30.09.2017. Dobór respondentów został przeprowadzony za pomocą losowego doboru zespołowego na podstawie danych statystycznych struktury wiekowej i liczebności

uczniów szkół podstawowych oraz członków klubów sportowych. W badaniu wzięło udział 956 respondentów.

Wszystkie pytania zostały zakodowane, a następnie wykonano analizę statystyczną przy wykorzystaniu oprogramowania SPSS Statistics.

Opis próby badawczej

W próbie badawczej 66% próby stanowili uczniowie klas 6 szkół podstawowych, 7 i 8 gimnazjów oraz 34% dzieci zrzeszonych w klubach sportowych z terenu Gminy (o podobnej charakterystyce wiekowej), jako próba kontrolna, (Patrz Tabela A).

Tab.A. Rozkład zmiennej „Populacja”.

Populacja	n	%
Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów	631	66,0
Członkowie klubów sportowych	325	34,0
Ogółem	956	100,0

Próba badawcza pod względem płci zróżnicowana była w następujący sposób: 46,0% kobiet i 54,0% mężczyzn. Odsetek chłopców w generalnej próbie okazał się wyższy niż dziewcząt, ponieważ według danych statystycznych Urzędu Gminy, dziewczęta rzadziej uprawiają sport w klubach sportowych (K: 35,1%; M: 64,9%).

Dodatkowo, próba badawcza uwzględniła zróżnicowanie populacji pod względem lokacji terytorialnej. Dlatego w próbie badawczej znalazło się 44,9% respondentów z miasta Piaseczna, 40,3% respondentów z pozostałych miejscowości z terenu Gminy Piaseczno oraz 14,0% zamieszkujących inną gminę.

Zebrane w trakcie wywiadów audytoryjnych dane, zostały poddane kodowaniu przy pomocy kategorii (cech) przypisanych każdej płaszczyźnie analitycznej. Poniżej prezentujemy strukturę obszarów badawczych zastosowanych w trakcie opracowania danych, które także stanowią obszary tematyczne tej części raportu.

Obszary badawcze:

- Alkohol i narkotyki

- Aktywność sportowa
- Relacje z rodziną

Prezentacja wyników badań

Alkohol i narkotyki

W badanej populacji deklaracje potwierdzające spożycie alkoholu występują stosunkowo rzadko. Zdecydowana większość respondentów odpowiedziała, że nigdy nie piło alkoholu (uczniowie – 70,7%; sportowcy – 83,7%).

Rozkład odpowiedzi oraz wykonana analiza korelacji pokazują jednoznacznie, iż uprawianie sportu negatywnie wpływa na deklarowane spożycie alkoholu. Dlatego też, należy sformułować wniosek z otrzymanych wyników, który potwierdza hipotezę pozytywnego wpływu aktywności sportowej na profilaktykę przeciw alkoholową. Różnica procentowa w deklaracjach pomiędzy uczniami a członkami klubów sportowych jest stosunkowo wysoka oraz odnotowana korelacja jest statystycznie istotna.

Uczniowie 6. klasy szkoły podstawowej 2 i 3 gimnazjów oraz członkowie klubów sportowych najczęściej spożywają alkohol „na imprezach towarzyskich” (uczniowie – 15,6%; sportowcy – 35,7%), oraz w „innych” miejscach (uczniowie – 20,5%; sportowcy – 32,8%)³. Odnotowane, relatywnie bardzo niskie odsetki w kategoriach „przed lub po treningach sportowych” oraz „przed lub po zawodach sportowych”, pokazują, że środowisko klubów sportowych czynnie uprawiających sport nie sprzyja zachowaniom patologicznym.

Systematyczne uprawianie sportu w klubie wpływa także na wybór interakcji osobistych z konkretnymi uczniami w klasie. Członkowie klubów sportowych rzadziej niż pozostali uczniowie deklarują

³ Odpowiedzi nie sumują się do 100%, nie odpowiadały osoby, które wcześniej deklarowały, że nie piły alkoholu wcale.

Najważniejsze wnioski z badań:

- Według deklaracji młodocianych respondentów przynależność do klubów sportowych i systematyczne uprawianie sportu ma jednoznacznie pozytywny wpływ na profilaktykę antyalkoholową.
- Blisko ¼ badanych przyznała się do spożywania alkoholu, jednakże cena środowiska klasowego, pokazuje, że problem alkoholowy może mieć większy zasięg niż wspomniane ¼ populacji i szacujemy, że wynosi ok. 50% populacji.
- Alkohol najczęściej spożywają sporadycznie (kilka razy w roku), głównie na imprezach towarzyskich lub w swoim domu lub w „innych” miejscach.
- Narkotyki i dopalacze to zjawisko stosunkowo bardzo mało popularne w populacji piaseczyńskiej młodzieży.
- Głównymi predyktorami spożywania alkoholu są czynniki społeczne tj. negatywne oddziaływanie środowiska rówieśniczego.
- Zaobserwowano pozytywny wpływ sportu na społeczny dobór kolegów i koleżanek, dzieci uprawiające sport w klubie sportowym, rzadziej wchodzą w interakcje z osobami dotkniętymi problemem spożywania alkoholu (lub używania narkotyków).
- Pozytywny wpływ sportu odnotowano również w opiniach na temat pozytywnego wpływu aktywności sportowej w profilaktyce antyalkoholowej i antynarkotykowej, członkowie klubów sportowych zdecydowanie częściej zgadzali z twierdzeniem, że sport zmniejsza spożycie alkoholu wśród rówieśników.
- Nastolatki uprawiające sport, prowadzą zdrowszy styl życia, mniej czasu oglądają telewizję, mniej czasu spędzają w Internecie, ale z drugiej strony, aktywność sportowa powoduje zmniejszenie budżetu czasu na dodatkowe zajęcia pozaszkolne.
- Największą popularnością wśród badanych cieszą się dyscypliny zespołowe (m.in. piłka nożna, koszykówka, siatkówka), najważniejszymi

pobudkami zachęcającymi dzieci i młodzież do uprawiania sportu są czynniki rekreacyjne, afiliacyjne, sprawnościowe.

- Uprawianie sportu daje dzieciom gratyfikacje w postaci wzrostu sprawności i kondycji fizycznej, udanej rekreacji oraz poczucia poprawy cech osobowościowych.
- Najważniejszym liderem opinii dla młodego pokolenia pozostają rodzice.
- Interesującym jest odnotowany fakt, iż dla członków klubów sportowych istotniejszym liderem opinii od środowiska rówieśniczego, jest trener z klubu sportowego, co pokazuje wyraźnie potencjał wychowawczy jaki posiadają instytucje klubów sportowych.
- Ocena relacji z własnymi rodzicami jest generalnie bardzo pozytywna, dzieci czują się w swoich rodzinach bezpiecznie, jednakże respondenci uprawiający czynnie sport nieznacznie rzadziej deklarują poczucie zrozumienia, zainteresowania i sprawiedliwej oceny ze strony swoich rodziców, co może wskazywać na mechanizm substytucji sportu względem relacji rodzinnych (zarówno ze strony dziecka jak i rodzica) lub konfliktu roli społecznej dziecka i członka klubu sportowego.
- Odpowiedzi respondentów pokazują także, że rodzice, których dzieci uprawiają sport są nieznacznie bardziej zaangażowani w wychowanie swoich dzieci, ich współtowarzyszenie dziecku jest bardziej systematyczne i aktywne

Analiza badań rodziców uczniów szkół podstawowych oraz młodocianych członków klubów sportowych z terenu Gminy Piaseczno

Metodologia

Badania zostały wykonane za pomocą standaryzowanego kwestionariusza wywiadu bezpośredniego. Kwestionariusz wywiadu wykorzystany w badaniach rodziców

składał się z 23 pytań (zamkniętych i otwartych). Wywiady przeprowadzili przeszkoleni ankieterzy ISKK w wylosowanych szkołach podstawowych oraz klubach sportowych z terenu Gminy Piaseczno w dniach: 01.09.2017- 30.09.2017.

Dobór respondentów został zrealizowany za pomocą doboru losowego zespołowego na podstawie danych statystycznych struktury wiekowej i liczebności uczniów szkół podstawowych oraz członków klubów sportowych. W badaniu wzięło udział 495 respondentów.

Wywiady zostały przeprowadzone wśród rodziców dzieci, które zostały objęte badaniem ankietowym, tak aby móc porównać opinię dzieci i rodziców oraz uchwycić ewentualne rozbieżności w deklaracjach dotyczących najbardziej drażliwych pytań (spożycie alkoholu/narkotyków). Wszystkie pytania zostały zakodowane, a następnie wykonano analizę statystyczną przy wykorzystaniu oprogramowania SPSS Statistics.

Próba badawcza

W próbie badawczej 73,6% próby stanowili rodzice uczniów klas 6 szkół podstawowych, 2 i 3 gimnazjum oraz 26,4% rodzice dzieci zrzeszonych w klubach sportowych z terenu Gminy (w podobnym przedziale wiekowym) , jako próba kontrolna, (patrz Tabela A).

Tab.A. Rozkład zmiennej „Populacja badawcza”.

Płeć	%
Rodzice uczniów	73,6
Rodzice sportowców	26,4
Ogółem	100,0

Próba badawcza rodziców uczniów była zdecydowanie sfeminizowana (69,5%), ponieważ wywiady były realizowane podczas wywiadówek szkolnych, w których to zdecydowanie częściej uczestniczyły matki/opiekunki.

Średni wiek respondentów wyniósł 39 lat, co z punktu widzenia demograficznego jest typowe dla populacji rodziców dzieci w badanym przedziale wiekowym.

Zebrane w trakcie wywiadów audytoryjnych dane zostały poddane kodowaniu przy pomocy kategorii (cech) przypisanych każdej płaszczyźnie analitycznej. Poniżej prezentujemy strukturę obszarów badawczych zastosowanych w trakcie opracowania danych, które także stanowią obszary tematyczne tej części raportu.

Obszary badawcze:

- Alkohol i narkotyki
- Aktywność sportowa
- Relacje z rodziną

Najważniejsze wnioski z badań:

- Członkostwo w klubach sportowych i czynne uprawianie sportu negatywnie koreluje ze spożyciem alkoholu w populacji dzieci i młodzieży piaseczyńskiej (im częściej uprawia sport tym rzadziej spożywa alkohol).
- Główną lokacją spożycia alkoholu wśród nastolatków są imprezy towarzyskie.
- Uprawianie sportu powoduje spadek interakcji z rówieśnikami spożywającymi alkohol.
- Problem używania narkotyków w badanej populacji jest marginalny, niemniej jednak – w deklaracji rodziców - w populacji osób nieuprawiających żadnego sportu, zjawisko to występuje częściej.
- Rodzice, zgadzają się z opinią na temat pozytywnego wpływu aktywności sportowej w profilaktyce antyalkoholowej i antynarkotykowej.
- Według obserwacji respondentów, aktywność sportowa koreluje ze zdrowym trybem życia, dzieci uprawiające sport, mniej przesiadują przed telewizorem i monitorem komputera, dbają o dietę oraz wykazują się większą sprawnością fizyczną.
- Rodzice, których dzieci uprawiają sport, dostrzegają także pozytywne zmiany w ich zachowaniu (rzadziej spożywają alkohol, lepiej radzą sobie z nauką, są bardziej obowiązkowe).
- Aktywność sportowa pozytywnie wpływa także na wybrane cechy osobowościowe dzieci (wytrwałość, cierpliwość, panowanie nad lękiem lub gniewem, pewność siebie).

- Według respondentów, których dziecko uprawia sport, odczuli oni również poprawę relacji rodzinnych (rodzic-dziecko).
- Największą popularnością wśród nastolatków cieszą się dyscypliny zespołowe (m.in. piłka nożna, koszykówka, siatkówka).
- Za najważniejszy problem w promocji sportu wśród dzieci i młodzieży, rodzice uważają: deficyt czasu spowodowany grafiką zajęć szkolnych oraz obowiązkami zawodowymi rodziców oraz nowe technologie (Internet, TV), które odciągają dzieci od aktywności fizycznej.
- Większość rodziców deklaruje, że stosunkowo dużo czasu spędzają ze swoim dzieckiem, jednakże statystyki pokazują, że rodzice członków klubów sportowych są bardziej zaangażowani w obowiązki rodzicielskie, co widać w tygodniowym budżecie czasu oraz grafiku aktywności pozadomowych (wycieczki, kino, basen, imprezy sportowe).
- Podczas ferii i wakacji rodzice nastoletnich sportowców częściej niż pozostali badani, delegują opiekę nad swoim dziećmi na kluby sportowe lub inne podmioty.

Analiza jakościowa treści wywiadów bezpośrednich trenerami klubów sportowych, wychowawcami szkolnymi oraz analiza jakościowa wywiadów indywidualnych pogłębionych (IDI) z pedagogami szkolnymi

Metodologia

Indywidualne wywiady pogłębione sprowadzają się do bezpośredniej rozmowy badacza (moderatora) z pojedynczym respondentem. W badaniu nie biorą udziału osoby trzecie. Badanie IDI zostało zastosowane jako uzupełnienie do zastosowanych

metod ilościowych (wywiad audytoryjny z dziećmi i wywiad bezpośredni z rodzicami); jako pogłębienie wiedzy o badanym zjawisku.

Dobór próby został przeprowadzony metodą celową. Wywiad bezpośredni został przeprowadzony wśród 32 trenerów wszystkich klubów, w których trenują młodociani respondenci ankietowani za pomocą wywiadu audytoryjnego oraz wśród 30 wychowawców klas objętych wcześniej badaniem ilościowym populacji uczniów a także wśród 19 pedagogów szkolnych ze szkół, w których przeprowadzono badanie ilościowe uczniów. Wybór takiej próby badawczej pozwolił na porównanie i sprawdzanie deklaracji nastoletnich respondentów.

Przebieg badań

Badanie zostało przeprowadzone w dniach 1.09.2017 – 30.09.2017. Wywiady IDI przeprowadzili wykwalifikowani badacze-socjolodzy z instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego w Warszawie. Zebrane w trakcie wywiadów dane zostały poddane transkrypcji oraz kodowaniu przy pomocy kategorii (cech) przypisanych każdej płaszczyźnie analitycznej. Poniżej prezentujemy siatkę kategorii zastosowanych w trakcie opracowania danych, które także stanowią obszary tematyczne.

Obszary badawcze:

- Używki (nauczyciele i trenerzy)
- Sport (nauczyciele i trenerzy)
- Relacje rodzinne (nauczyciele)
- Kluby sportowe a profilaktyka (trenerzy).

Tak zakodowane dane zostały poddane analizie zgodnie z podejściem teorii ugruntowanej, która polega na budowaniu teorii (średniego zasięgu) w oparciu o systematycznie zbierane dane empiryczne. Teoria jest tutaj zatem pochodną analizy danych empirycznych. Propozycje teoretyczne nie są więc budowane metodą logicznie dedukcyjną w oparciu o wcześniej przyjęte aksjomaty bądź założenia. Teoria wyłania się tutaj, w trakcie prowadzonych badań, z danych empirycznych, które bezpośrednio odnoszą się do obserwowanej części rzeczywistości społecznej. Hipotezy, pojęcia i własności pojęć są budowane w trakcie badań empirycznych oraz

w trakcie badań są modyfikowane i weryfikowane. Tak więc budowanie teorii jest ściśle związane z samym długotrwałym procesem badawczym⁴.

Wyniki i wnioski z badań

Użytki (trenerzy, nauczyciele, pedagodzy)

- Prawie wszyscy respondenci podczas wywiadów odpowiadali, iż problem picia alkoholu wśród dzieci, które mają pod swoją opieką, nie jest przez nich wyraźnie obserwowalny. Tylko nieliczni stwierdzili, że czasami taki problem występuje, ale tylko sporadycznie i w jednostkowych przypadkach (tylko dwoje respondentów zadeklarowało, że w ich opinii aż 50% uczniów spożywa alkohol).

- O wiele częściej respondenci obserwują u swoich podopiecznych palenie tytoniu, picie napojów energetyzujących lub nadużywanie telefonów komórkowych. Natomiast spożywanie dopalaczy lub używanie narkotyków nie zostało zaobserwowane przez respondentów.

- Nauczyciele – wychowawcy i pedagodzy, to właśnie w nikotynie oraz dopalaczach, upatrują największe zagrożenie dla młodego pokolenia, które szybko uzależniają oraz powodują istotne, negatywne skutki zdrowotne.

- Jednakże, nauczyciele i pedagodzy podnoszą problem dostępności wszystkich analizowanych używek, uczniowie - w ich opinii – mogą bez przeszkód zakupić zarówno alkohol, papierosy i narkotyki.

- Picie alkoholu wśród nieletnich jest zatem zjawiskiem słabo społecznie obserwowalnym przez nauczycieli, pedagogów i trenerów. Alkohol i inne używki nie jest zjawiskiem masowym w badanej populacji, a uczniowie, jak widać, skutecznie maskują takie zachowania. Tym bardziej respondenci nie potrafili wskazać precyzyjnie lokacji spożywania alkoholu, ani jego częstości, czy rodzaju spożywanego alkoholu.

⁴ K. Charmaz, Teoria Ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej, Warszawa 2009.: PWN.

- Brak społecznej obserwacji spożycia alkoholu, nie powoduje bagatelizowania tego problemu przez nauczycieli i pedagogów w rozmowach z ankieterami, stosunkowo często podnosili problem dostępności i popularności alkoholu (zwłaszcza niskoprocentowego).

- W opinii nauczycieli, pedagogów i trenerów zjawisko picia alkoholu wśród nieletnich dotyczy głównie młodzieży i dzieci z rodzin patologicznych, dysfunkcyjnych oraz o niskim statusie ekonomicznym i społecznym. Jednakże część respondenci nie dostrzega takiej korelacji i twierdzi, że współcześnie, alkohol, niktyna i dopalacze nie są wskaźnikiem statusu społecznego, lecz mody i presji środowiska rówieśniczego.

- Jako główny sprawczy predyktor picia alkoholu, używania narkotyków lub dopalaczy, zarówno nauczyciele, pedagodzy i trenerzy uznali wpływ środowisko rówieśniczego, modę wykreowaną przez mass media, chęć awansu w hierarchii rówieśniczej oraz brak prawidłowych więzi w rodzinie.

Sport (trenerzy, nauczyciele, pedagodzy)

- Na pytanie o wychowawcze skutki uprawiania sportu w profilaktyce antyalkoholowej, trenerzy i pedagodzy wypowiedzieli się zdecydowanie pozytywnie, natomiast nauczyciele stosunkowo rzadziej widzieli taką współzależność.

- Pedagodzy wielką wagę przykładają do edukacji rodziców oraz jakichkolwiek zajęć pozalekcyjnych (w tym sportowych) zagospodarowujących wolny czas nastolatków. Reasumując, wszyscy oni dostrzegają pozytywny wpływ sportu na spożycie alkoholu i innych używek, który – według nich – powoduje pozytywną relokację czasu i zaangażowania. Dlatego, również nauczyciele postulowali wszelkie działania zmierzające do upowszechnienia aktywności sportowej wśród dzieci i młodzieży jako sposobu na ograniczenie spożycia alkoholu i innych używek.

- Ci ostatni – mimo wszystko – największą skuteczność profilaktyczną przypisują metodom biernym: pogadankom, prelekcjom, warsztatom itp.

prowadzonym na lekcjach wychowawczych. Jak widać, nauczyciele preferują metodykę szkolną w promocji zdrowia i profilaktyki antyalkoholowej.

- Niemniej jednak, nauczyciele i pedagodzy widzą w zorganizowanym sporcie znaczący potencjał, jako bardzo dobrą i skuteczną metodę prowadzenia aktywności profilaktycznych ograniczających problem uzależnień wśród dzieci.

- Jak odnotowano już wcześniej, nauczyciele i pedagodzy, pozytywne skutki sportu upatrują w substytucji czasu wolnego – sport zajmuje, organizuje czas wolny od nauki, przez co jest swego rodzaju zdrową i pożądaną alternatywą wobec patologicznych sposobów spędzania czasu wolnego.

- Pedagodzy i trenerzy, dodatkowo dostrzegają w sporcie metodę kształtowania charakteru, budowania poczucia własnej wartości, nauki odpowiedzialności i dyscypliny oraz narzędzie kreowania postaw prospołecznych.

- Większość nauczycieli i pedagogów uznało, że taką aktywnością powinny być objęte dzieci już od wieku przedszkolnego „im wcześniej tym lepiej”.

- Dla nauczycieli i pedagogów sport to także wartości afiliacyjne i prozdrowotne, młodzież przynależy do grupy, która daje jej określone cele, wartości, normy, autorytety, wzorce postępowania oraz wymusza zdrowy styl życia i dbałość o kondycję fizyczną.

- Natomiast dla trenerów główne walory sportu – oprócz oczywistych zdrowotnych i fizycznych – dotyczą przede wszystkim kształtowania charakteru tj.: dyscypliny, systematyczności, poczucia własnej wartości, koncentracji, umiejętności współpracy w grupie, dążenia do celów, szacunku dla przeciwnika, rywalizacji, radzenia sobie ze stresem.

- Aby zachęcić dzieci do uprawiania sportu nauczyciele, trenerzy i pedagodzy wskazywali następujące sposoby: tworzenie infrastruktury sportowej (boiska, sale gimnastyczne, baseny itp.), organizowanie zawodów, pokazów sportowych, zapraszanie znanych sportowców i trenerów, organizowanie darmowych, dodatkowych zajęć sportowych(!).

- Potencjał liczebnościowy swoich wychowanków – jako potencjalnych członków klubów sportowych – nauczyciele szacują średnio na około 25%, natomiast pedagodzy na 50% wszystkich uczniów.
- Nauczyciele i pedagodzy w swoich wypowiedziach manifestowali także potrzebę organizacji innych zajęć (jako formę profilaktyki antyalkoholowej i antynarkotykowej), takich jak: zajęcia artystyczne, teatralne, plastyczne, muzyczne, historyczne, przyrodnicze, fotograficzne oraz potrzebę tworzenie organizacji wychowawczych typu harcerstwo i wolontariat.
- Interesującym jest fakt, że trenerzy, najczęściej za główne autorytety nastolatków uprawiających sport uznawali samych siebie, a dopiero następnie w kolejności – rodziców i rówieśników. Pokazuje to znów potencjał wychowawczy klubów sportowych, które mogą być efektywną alternatywą dla deficytów wychowawczych rodzin oraz negatywnego wpływu środowiska rówieśniczego.

Sytuacja rodzinna (nauczyciele, pedagodzy)

- Zdecydowana większość badanych nauczycieli i pedagogów deklarowało, że głównym czynnikiem korelującym ze spożyciem używek wśród dzieci i młodzieży są problemy i dysfunkcje w rodzinie.
- W ich opinii zjawisko to nie dotyczy tylko rodzin o niskim statusie materialnym, dysfunkcyjnych, patologicznych, ale także „normalnych” rodzin z wyższych warstw hierarchii społecznej. W przypadku tych ostatnich zachodzi często problem deficytu czasu i zaangażowania w wychowanie i socjalizację swoich dzieci lub problem demoralizacji przyjętym anty-wzorem wychowania.
- Jako ważną przyczynę problemów emocjonalnych i społecznych dzieci, nauczyciele i pedagodzy wskazują na rozwody (separacje) lub nieobecność spowodowaną np.: emigracją zarobkową.
- Wszyscy badani jednoznacznie stwierdzili, że uwaga i czas poświęcony przez rodziców swoim dzieciom jest bardzo ważnym, o ile nie najważniejszym, predykatorem picia alkoholu wśród dzieci i młodzieży.

- Na podstawie swoich obserwacji, nauczyciele i pedagodzy deklarują, że rodzice ich wychowanków zdecydowanie zbyt mało czasu spędzają ze swoimi dziećmi. Z powodu pracy zawodowej rodzice najczęściej aktywizują się jedynie w weekendy, w dni powszednie interakcje są krótkie i powierzchowne. Niektórzy respondenci twierdzili nawet, że uczniowie sami skarżą się na deficyt relacji z rodzicami.

- W ich opinii, rodzice skoncentrowani są głównie na zapewnieniu swoim dzieciom warunków bytowych, a interakcje z dziećmi redukują do kontroli ich obowiązków szkolnych.

- Wychowawcy oraz pedagodzy zaobserwowali, że dominującym stylem wychowawczym jest model liberalny lub styl nadopiekuńczości. Zdaniem nauczycieli, rodzice stawiają granice swoim dzieciom dość płynne, a wymagania zbyt niskie lub żadne, co powoduje czasami problemy z zachowaniem dziecka w szkole.

- Swoje obowiązki socjalizacyjne i wychowawcze rodzice raczej delegują na szkołę, natomiast o potrzebach afiliacyjnych i emocjonalnych swoich dzieci często zapominają.

- Interesującym jest fakt, że wychowawcy i pedagodzy najczęściej wskazywali jako autorytety swoich wychowanków konkretne osoby z grupy rówieśniczej, Internetu lub postacie fikcyjne z gier, filmów. Jak pamiętamy z analizy wyników badań wśród uczniów i członków klubów sportowych, populacja piaseczyńskich dzieci i młodzieży najczęściej wskazuje swoich rodziców. Jak widać, autorytet rodziców przekłada się na ich obserwowalne zachowanie dosyć słabo, albo wgląd nauczycieli w system wartości młodego pokolenia jest powierzchowny.

Kluby sportowe a profilaktyka (trenerzy)

- Trenerzy i prezesi klubów sportowych z terenu gminy jednoznacznie deklarują, iż ich kluby posiadają potencjał organizacyjny i kadrowy do zapewnienia opieki sportowej dla większej liczby dzieci i młodzieży z terenu gminy.

- Problem stanowią natomiast warunki związane z infrastrukturą (sale treningowe, sale gimnastyczne), organizacją zajęć szkolnych – kończenia zajęć

szkolnych w późnych godzinach popołudniowych, logistyką – transport dziecka z domu do klubu, kulturą – popularność nowych technologii (komputery, gry) kosztem aktywności sportowej, opieką wychowawczą – brak wzorców ze strony rodziców, edukacji – pierwszeństwo korepetycji oraz dodatkowych zajęć pozalekcyjnych względem rozwoju i zdrowia fizycznego.

- Większość badanych trenerów podkreśliła, że sytuacja materialna rodziny jest istotnym czynnikiem warunkującym uczestnictwo dziecka w zajęciach sportowych. Sformalizowane i systematyczne uprawianie sportu wiąże się bowiem z wydatkami na wyposażenie, wyjazdy sportowe, zgrupowania, dodatkowe treningi itp..

- Gros trenerów zadeklarowało, że w ich klubach zdarzały się i zdarzają sytuacje, kiedy podopieczny klubu musiał lub chciał zrezygnować z obozu sportowego, wyjazdu albo nawet z uprawiania sportu z powodu złej sytuacji finansowej jego rodziny.

- W takich przypadkach klub czasami próbuje pomagać finansowo podopiecznemu. Pomoc ta polega najczęściej na dofinansowaniu konkretnego obozu lub wyjazdu, zwolnieniu z opłat członkowskich, sfinansowaniu sprzętu sportowego, pozyskaniu sponsora.

- Niemniej jednak dla niektórych podopiecznych ze złą sytuacją materialną, brak finansów jest problemem na tyle wstydliwym, że nie komunikują go trenerowi i rezygnują z treningów w klubie. Oprócz tego, zasoby finansowe klubów są ograniczone i nie zawsze pozwalają, aby nieść pomoc swoim podopiecznym w każdej sytuacji.

- Wszyscy trenerzy i prezesi klubów sportowych jednoznacznie podkreślali potencjał swoich klubów w profilaktyce antyalkoholowej i antynarkotykowej, zarówno poprzez same zajęcia sportowe, jak i poprzez łączenie ich z innymi formami wychowawczo-informacyjnymi (rozmowy, warsztaty, wykłady, projekcje filmów, konsultacje z psychologiem itp.).

- Większość badanych zadeklarowała, że w statutach swoich klubów posiadają elementy polityki antyuzależnieniowej, i tego typu aktywności w ramach

pracy ich klubów są już – bardziej lub mniej systematycznie – prowadzone (jeden z respondentów opowiedział nawet o organizowanych przez klub wycieczek wychowawczych do poprawczaka celem zademonstrowania swoim podopiecznym, jakie mogą być skutki zachowań patologicznych).

- Niestety, ci sami respondenci oświadczyli, że nie posiadają uprawnień, lecz posiadają pewną wiedzę i doświadczenie w tym zakresie. Tylko nieliczni trenerzy i prezesi potrafili wskazać gdzie takie uprawnienia można uzyskać oraz jak wygląda procedura i zasady ich zdobycia.

- Jednakże, zdecydowana większość badanych trenerów i prezesów klubów, oznajmiło, iż chętnie by uczestniczyli w takich szkoleniach, aby pogłębić i usystematyzować swoją wiedzę oraz zdobyć odpowiednie uprawnienia.

- Oczekiwania trenerów i prezesów względem władz samorządowych w zakresie zaangażowania klubów sportowych w lokalną politykę antyuzależnieniową, koncentrują się na 2 postulatach: a) wspieranie finansowe klubów i dzieci w realizacji zajęć sportowych, których już samo prowadzenie stanowi wymierne narzędzie walki z uzależnieniem oraz b) organizacja szkoleń i warsztatów skierowanych dla trenerów oraz członków klubów sportowych.

- Trenerzy za główną barierę w realizacji profilaktyki antyuzależnieniowej przez kluby sportowe, wskazywali ograniczenia czasowe związane z czasem trwania treningu i dostępnością wynajętych sal sportowych i pomieszczeń szkoleniowych, co z kolei wiąże się ze wspomnianymi wyżej brakami finansowymi i możliwościami wynajęcie sal na dłuższy czas, zarówno po stronie klubu, jak i dzieci, które opłacają składki członkowskie.

- Reasumując, jakościowa analiza treści z wywiadów z nauczycielami, pedagogami i trenerami, jednoznacznie potwierdza pozytywny wpływ sportu w zapobieganiu uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży. Sport nie jest tylko prostym „wypełniaczem” czasu wolnego dającym poprawę zdrowia i ogólnej kondycji fizycznej, ale także skutecznym sposobem kształtowania pożądanych postaw, cech charakteru.

- Wszyscy respondenci dostrzegają pozytywną rolę sportu w profilaktyce antyuzależnieniowej, który powinien być promowany od najmłodszych lat życia

dziecka. Niemniej jednak, najważniejsza jest rola rodziców, którzy kreują wzorce zachowań i aspiracji swoich dzieci. Dlatego, profilaktyka antyzależnieniowa poprzez sport powinna jak najszerszej angażować rodziców i opiekunów. Z wypowiedzi respondentów wynika także, że ośrodki sportowe z terenu gminy potrzebują wsparcia zarówno finansowego, ale także organizacyjnego ze strony samorządu i szkoły.

- Na podstawie otrzymanych wyników można postawić hipotezę, że wszelkie poniesione nakłady i inwestycje w amatorski sport dziecięcy i młodzieżowy przynosić będzie zauważalne efekty w lokalnej polityce antyzależnieniowej.